

Іванов Микола Семенович

Соціальна стратифікація сучасного українського суспільства та проблеми розбудови його демократичних засад

УДК 321

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.8>

Іванов Микола Семенович
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри соціології
та політології
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили
вул. 68 Десантників, 10,
Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0002-2742-7288

Низка питань зміцнення і поширення демократичних цінностей в сучасному українському суспільстві до сьогодні зіштовхуються з великою кількістю проблем, які в значній ступені гальмують цей процес. Саме ця обставина обумовлює доволі високу ступінь актуальності наукового осмислення процесу демократизації сучасного українського суспільства. Мета даної статті полягає у дослідженні впливу процесу перманентної стратифікації українського суспільства на розбудову демократичних засад функціонування провідних політичних інститутів та виявлення шляхів їх оптимізації. При цьому, важливим завданням даного дослідження є виявлення найбільш ефективних інструментів подолання існуючих проблем на шляху зміцнення основ демократії в сучасних умовах. Визначена мета обумовила низку наукових методів дослідження. Зокрема, використовувалися інституціональний метод та методи аналізу і синтезу при ознайомленні з практикою діяльності державних структур по розвитку демократичних засад в нашій країні. Функціональний метод був задіяний при роботі з правовими документами, які пов'язані з унормуванням функціонування найбільш важливих політичних інститутів в сучасному українському суспільстві. Таким чином, наведений аналіз показує високу ступінь актуальності дослідження питань процесу розбудови демократичної політичної системи в сучасному українському суспільстві. Сьогодні наявною є значна кількість завдань по продовженню демократичного будівництва реалізація яких ускладнена певною кількістю чинників, які здатні гальмувати просування нашої держави по шляху удосконалення та зміцнення демократичних засад. З огляду на нинішній стан осмислення поняття демократії, в даному дослідженні зроблена спроба загострення уваги до питання необхідності пошуку загальноприйнятого розуміння самого феномену демократії. Крім того, відповідна постановка питання дозволяє відзначити очевидний зв'язок процесу стратифікації сучасного українського суспільства з завданнями розбудови міцної і сучасної моделі організації демократичного ладу в нашій країні. В результаті дослідження вдалося виявити певне число чинників, які породженні процесом стратифікації та здатні суттєвим чином ускладнювати розбудову демократичної політичної системи сучасного українського суспільства. Серед значного числа різноманітних чинників, які, так чи інакше, здатні пригальмовувати розвиток демократичних засад в даній статті серед них вдалося виокремити найбільш значущі, які пов'язані з подоланням майнової диференціації та наявністю ідейно-ціннісних відмінностей, які склалися історично.

Ключові слова: демократія, соціальна стратифікація, політична система, громадянське суспільство, майнова диференціація, політичні цінності, політична еліта, середній клас.

Вступ. З часу здобуття незалежності сучасне українське суспільство обрало шлях розбудови демократичних засад свого розвитку та побудови власної держави, яка має своїм пріоритетом забезпечення прав вільного розвитку всіх її громадян. Пройдена частина шляху розбудови саме демократичних основ, показує, що цей простий і зрозумілий концепт виявився доволі складним завданням для українського суспільства.

За період більше тридцяти років на сьогодні, в сучасній Україні залишається доволі велика кількість завдань по розбудові саме демократичних засад її розвитку. Крім того, окремі питання зміцнення і поширення демократичних цінностей наштовхуються на ще більшу кількість проблем в порівнянні з їх наявністю на попередніх етапах розвитку. Такого роду тенденції, в різній ступені є характерними і для інших держав пострадянського простору.

Таким чином, слід відзначити доволі високу ступінь актуальності для наукового осмислення процесу демократизації в сучасному українському

суспільстві. Як зазначає в своєму дослідженні О. Бусора, «актуальність дослідження демократії її форм та інститутів обумовлюється сучасним станом демократичного розвитку України, що вимагає забезпечення державних перетворень, наукового переосмислення правових цінностей, на яких будується сучасна демократична, правова держава. Зазначене суттєво впливатиме на встановлення єдиних загальнолюдських принципів і стандартів, що є значимими для всього світового співтовариства. Це потребує відповідного розуміння такого явища, як демократія, яка є фундаментом правової держави і громадянського суспільства, показником його соціальної якості» [2, с. 271].

Сьогодні важливо чітко усвідомлювати, як очільникам української держави, так і пересічним громадянам, реальні проблеми розбудови і шляхи зміцнення демократичного ладу саме в Україні. Лише чітке і невикривлене розуміння перспектив та оптимальних напрямків розбудови демократичних засад, здатне забезпечити продуктивну діяльність в цьому напрямку.

Мета та завдання. Мета даної статті полягає у дослідженні впливу процесу перманентної стратифікації українського суспільства на розбудову демократичних засад функціонування провідних політичних інститутів та виявлення шляхів їх оптимізації. При цьому, важливим завданням даного дослідження є виявлення найбільш ефективних інструментів подолання існуючих проблем на шляху зміцнення основ демократії в сучасних умовах.

В ході реалізації визначених завдань даного дослідження використовувалися декілька **методів**.

Зокрема, використовувалися інституціональний метод та методи аналізу і синтезу при ознайомленні з практикою діяльності державних структур по розвитку демократичних засад в нашій країні. Функціональний метод був задіяний при роботі з правовими документами, які пов'язані з унормуванням функціонування найбільш важливих політичних інститутів в сучасному українському суспільстві.

Також, використовувався компаративістський метод щодо порівняння особливостей і динаміки впливу процесу стратифікації на розбудову демократичних засад в Україні.

Результати дослідження. На початку слід відзначити, що проблемам розбудови демократії в нашій країні присвячена доволі велика кількість наукових праць вчених різних галузей і напрямків. Серед них, дослідження здійснені такими вченими як С. Л. Борисюк, В. В. Волобуєв, Є. І. Головаха, О. М. Кузьмук, Н. О. Лаас, Е. М. Лібанова, О. Г. Остапенко, О. Симончук та інші.

В першу чергу, звертають на себе увагу наукові праці, які спрямовані на осмислення самого поняття демократії. Не дивлячись на видані ґрунтовні праці, саме питання розуміння самої категорії демократії продовжує залишатися актуальним. Поверховий погляд на поняття демократії начебто не може викликати питань, що до його змісту – це влада народу. Але більш прискіпливий погляд на цю категорію вимагає набагато більш глибоких та ґрунтовних її інтерпретацій.

На сьогодні, принаймні, слід зазначити очевидні відмінності в багаточисельних оцінках вітчизняних та зарубіжних вчених змісту поняття демократії. Сучасним дослідникам ще належить, спираючись на досвід декількох поколінь вчених, докласти зусиль для спільного і узгодженого розуміння такої важливої категорії як демократія.

В першу чергу, нам слід донести до свідомості людей, які на практиці докладають зусиль для розбудови демократії як найбільш привабливої моделі організації сучасних суспільств, шкідливість спрощеного і викривленого її розуміння. Підтримка розуміння демократії як влади народу в своїй суті нагадує більше релігійний догмат, а ніж придатну для втілення в життя оптимальну модель побу-

дови відносин в суспільстві. Саме таке розуміння може призводити до того, що практичні кроки по втіленню в життя демократичної моделі, так чи інакше, будуть потребувати поширення віри більшості суспільства в здатність декількох мільйонів людей одночасно і безпосередньо реалізовувати свою владу. «Сучасні дослідники солідарні в тому, що класичне визначення демократії як народовладдя є непереконалим, оскільки народ в силу своєї численності не може керувати країною. Сьогодні є очевидним, що реальні важелі влади і впливу знаходяться у осіб та органів, що представляють громадян. Для демократії важливо, щоб народ виступав як джерело влади, а органи державної влади формувалися через процедуру виборів громадянами, що володіють рівними політичними правами» [2, с. 272].

Разом з тим, слід мати на увазі, що втілення в життя сучасних демократичних моделей, визначальним чином впливає на культивування в поточній практиці державного будівництва ідеалів свободи громадян, їхніх прав, забезпечення широких каналів представництва різноманітних інтересів як окремих індивідів, так і великих соціальних прошарків. Слід відзначити, що саме демократична модель вирішальним чином впливає на характер і організацію інституту держави та на його стосунки з широким загалом суспільства.

Практика державного будівництва в нашій країні сформувала цілу низку чинників, які здатні суттєво знижувати позитивні складові демократичної моделі організації відносин в сучасному українському суспільстві. Один, з такого роду, чинників пов'язаний з процесом соціальної стратифікації широкого загалу сучасного українського суспільства.

Як зазначає В. Волобуєв, «політична стратифікація в Україні є важливим аспектом для розуміння демократичних процесів, оскільки вона впливає на формування політичних еліт, визначення політичних пріоритетів та прийняття рішень на національному рівні. Історичний контекст, геополітичне становище та сучасні політичні виклики роблять політичну стратифікацію особливо значущою в умовах української демократії, визначаючи її майбутнє та можливості для подальшого розвитку» [3, с. 10].

Саме процес соціальної стратифікації, тобто соціально-політичного та майнового розшарування сучасного українського суспільства, найбільш суттєвим чином сформував підвалини фундаментальних відмінностей соціальних позицій широкого загалу громадян України.

З цього приводу С. Борисюк зазначає, що «сьогодні в Україні відбувається процес глибокого соціального розшарування суспільства, загострення суперечностей між різними соціально-класовими

утвореннями. Суттєвих змін зазнали традиційні суспільні класи, соціальні групи і верстви, з'явилися навіть такі, чий груповий егоїзм завдає шкоди всій справі державного будівництва» [1, с. 14].

Певним результатом соціальної стратифікації завжди є активізація процесу формування системи багатовекторних нерівностей. Це знаходить свій вираз у відмінностях майнового стану громадян, їх можливостях здобувати освіту та результативно, а не номінально, реалізувати цілу низку закріплених юридично конституційних прав.

Слід відзначати, що найбільш вагомим перешкодою на шляху просування суспільства у відповідності до розбудови демократичних моделей організації, пов'язані, як з масштабним майновим розшаруванням, так і поширенням суттєвих відмінностей в культурно-ідеологічних орієнтаціях широкого загалу громадян України.

В Україні з часів здобуття незалежності цей процес призвів до формування по суті нової соціальної структури суспільства. Важливою складовою цієї структури став новий клас власників, який спромігся посісти в суспільстві домінуюче становище і закріпити за собою, не юридично, а фактично можливості управління всім суспільством спираючись на практично повний контроль державної влади.

Процес зміцнення домінуючого становища нового класу продовжується до сьогодні і знаходить свій вираз у все більш зростаючій соціально-політичній та економічній дистанції між представниками найменш заможних прошарків сучасного українського суспільства та його найбільш заможними стратами.

Сьогодні очевидно є ситуація коли існують підстави вести мову про формування в українському суспільстві олігархічної верхівки, яка концентрує в своїх руках не тільки величезні матеріальні ресурси, але і має можливість практично повністю контролювати політичну владу в суспільстві на всіх рівнях. Підставою для такої характеристики є аналіз результатів виборчих процедур як на загальнодержавному рівні, так і на місцевому рівнях.

Як зазначає О. Кіндратець «олігархічні групи в Україні володіють не тільки економічними й інформаційними ресурсами, але й ресурсами соціальними. Треба визнати, що вони користуються неабиякою соціальною підтримкою. Перш за все, людей, що працюють на їх підприємствах» [7, с. 33]

Безумовно, що такого роду ситуація є свідченням фундаментальних заперечень прагнень широкого загалу українських громадян розбудовувати демократичні засади взаємовідносин в суспільстві. Абсолютна більшість пересічних громадян України маючи закріплені конституційні права не тільки обирати, але і бути обраним на сьогодні мають доволі примарні можливості їх реалізації.

В першу чергу, це пов'язано з величезним розривом в можливостях користування матеріальними ресурсами.

Сьогодні очевидним є факт того, що заможна частина громадян України, здатні результативно втілити в життя свої прагнення бути обраними та використовувати державну владу задля реалізації власних інтересів.

Як зазначає В. В. Волобуєв, з цього приводу, важливо, «що в умовах переходу до ринкових відносин у нашому суспільстві зникають традиційні механізми регулювання поведінки соціальних груп, форми й методи соціальної організації, прискорюється рухомість соціального статусу різних соціальних прошарків. І це, на нашу думку, перешкоджає усвідомленню цими групами своєї спільності і визначенню спільного інтересу» [3, с. 14–15].

Сьогодні майнові переваги забезпечують можливість представників сучасній політичній еліті в процесі боротьби за владу, контролювати різноманітні засоби впливу на широкий загал задля здобуття відповідних їх устремлінням позицій не тільки в ієрархічній соціальній драбині, а й в владних позиціях.

Саме це поєднання формує ґрунт для поєднання майнових і владних ресурсів задля встановлення засад забезпечення їх інтересів. Важливим чинником часткової нейтралізації значення майнової нерівності у виборчих процедурах в сучасному суспільстві, слід розглядати процес становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні.

Щодо відмінностей в культурно-ідеологічних орієнтаціях широкого загалу громадян України, які можуть, при певних умовах, бути вагомою перешкодою на шляху побудови демократичних основ суспільства, слід зазначити, що вони на сьогодні формують помітні складнощі в справі зміцнення демократичного тла взаємовідносин між різними соціальними прошарками.

Слід відзначити той факт, що на законодавчому рівні в Україні закріплено ідеологічний і ціннісний плюралізм. Він закріплений в діючій Конституції і Законах України та у визнаних нашою державою міжнародних деклараціях та конвенціях.

Демократична модель організації суспільства, безумовно припускає і навіть передбачає відмінності і різності соціуму. Можливості мати власні особливості в своїх поведінкових зразках, як окремих громадян, так і групових формувань є однією з найбільших цінностей демократії, оскільки це збагачує суспільство, робить його різнобарвним і наповненим своєрідністю культурно-духовного життя та ініціативи.

З цього приводу Остапенко О. зазначає, що «сучасне українське суспільство потребує забезпечення стабільності держави, гідного рівня матеріального і духовного життя людей, що здатна забезпечити лише демократична система ціннос-

тей, яка ґрунтується на політичному плюралізмі, на вільній ринковій економіці, рівності громадян перед законом» [14, с. 77].

Разом з тим, саме такого роду відмінності розшаровують суспільство і формують інколи неподоланні перешкоди для здатності всього суспільства до консолідації, яка є необхідним елементом забезпечення цілісності цього суспільства та його здатності уникати руйнівних впливів як зовні, так і його середини.

Важливо підкреслити існування певної динаміки ставлення громадян України до демократії як до певного типу державного устрою. У відповідності до дослідження Центру Розумкова у період між 2010 і 2021 роками частка респондентів, які вважали демократію найбільш бажаним типом державного устрою, перебувала в межах 48–56%, а тих, хто віддавав перевагу авторитарному режиму – в межах 18–24%. За даними опитування, що проводилося у вересні-жовтні 2022 р., тобто після початку повномасштабної російсько-української війни, частка перших зросла до 68%, а частка других знизилася до 11,5%. У травні 2023 р. частка прихильників демократичного режиму зросла ще більше – до 73%, а частка прихильників авторитаризму зменшилася до 9,5% [19].

У відповідності до наведених результатів опитування слід відзначити, що сучасне українське суспільство в своїй більшості виступає прихильником саме демократичних форм організації. Разом з тим, слід відзначити, що ще декілька років тому ця більшість була не абсолютною і до сьогодні відсоток тих, хто схиляється до недемократичних форм залишається ще доволі високим.

Важливо відзначити, що згадане вище дослідження показало доволі песимістичну оцінку громадян своїх можливостей впливати на владу в Україні. З 34% до 28% знизилася частка громадян, які вважають, що політична система не дозволяє їм впливати на дії уряду [19].

Наведені вище констатації, так чи інакше, вимагають певного бачення як подальшого процесу розбудови саме демократичних засад, так і необхідних дій, які здатні стабілізувати, як процес демократичного розвитку українського суспільства, так і подолання чинників, які можуть його стримувати.

З цього приводу, слід зазначити, що сучасний стан стратифікації суспільства призвів до доволі значного майнового розшарування українського суспільства. На сьогодні очевидно є необхідність подолання занадто високого розриву показників майнових відмінностей.

Магістральним напрямком зняття соціальної напруги з цього приводу і підвищення рівня консолідованості суспільства є кроки по формуванню чисельного середнього класу в суспільстві. Як показує світовий досвід саме середній клас здат-

ний виступити консолідуючою силою в суспільстві. Для цього необхідними є заходи держави по соціально-економічному реформуванню відносин в суспільстві.

Національний інститут стратегічних досліджень в своїй аналітичній записці, яка спрямована на аналіз проблем становлення середнього класу в Україні зазначає, що «в Україні процес формування середнього класу, що відповідав би за майновим статусом та рівнем особистих доходів критеріям розвинених країн, перебуває на початковому етапі. Це пояснюється насамперед низьким рівнем життя населення. Крім того, велика кількість людей, які наближаються до статусу середнього класу, отримують значну частину доходів без реєстрації і не сплачуючи податків. Це зумовлює певну суперечливість їхніх відносин з державою, а отже, й труднощі на шляху реалізації своєї суспільної функції – бути основою соціально-політичної стабільності» [15].

На сьогодні сформувався ще один напрямок подолання деструктивних наслідків культурно-ідеологічних суперечностей, які є певною перешкодою забезпечення стабільності демократичного розвитку сучасного українського суспільства. Цей напрямок пов'язаний з необхідністю подальших кроків держави по розбудові та підтримці системної громадянської освіти.

Реалізація завдань демократичного розвитку окрім нівелювання стратифікаційних перешкод, передбачає наявність широкого загалу громадян, які є прихильниками саме демократичного набору ціннісних орієнтацій. На сьогодні навіть загальний погляд на цю сторону стану українського суспільства, демонструє недостатність свідомої підтримки потрібного набору цінностей задля стабільного просування в перед по шляху зміцнення демократії в нашій країні.

Також очевидно, що цей шлях пролягає через потужну систему поширення демократичних цінностей. Ця система ґрунтується на кроках по забезпеченню функціонування сучасних інститутів громадянської освіти. Реалізація даного завдання передбачає зусилля, які докладаються не тільки державними структурами, а й всіма складовими громадянського суспільства.

До їх числа, в першу чергу належать сучасні політичні партії та професійні об'єднання громадян, які на сьогодні практично не реалізують саме такого роду завдання.

Політичні партії сьогодні, окрім піклування про підтримку своїх кандидатів на чергових виборах, повинні докласти значних зусиль для формування відповідної політичної свідомості своїх прихильників. При цьому, вони повинні не припускати кроків по маніпулюванню свідомістю виборців шляхом застосування різноманітних політичних технологій.

Ці технології, в кінцевому результаті, закінчуються втратою підтримки з боку виборців. На сьогодні, у справі просування українського суспільства по демократичному шляху, дуже важливими залишаються дії спрямовані на розбудову дієвої системи громадянської освіти, яка забезпечить свідому прихильність громадян саме демократичного вибору.

Висновки. Таким чином, вище наведений аналіз показує високу ступінь актуальності дослідження питань процесу розбудови демократичної політичної системи в сучасному українському суспільстві.

Сьогодні наявною є значна кількість завдань по продовженню демократичного будівництва реалізація яких ускладнена певною кількістю чинників, які здатні гальмувати просування нашої держави по шляху удосконалення та зміцнення демократичних засад.

З огляду на нинішній стан осмислення поняття демократії, в даному дослідженні зроблена спроба загострення уваги до питання необхідності пошуку загальноприйнятого розуміння самого феномену демократії.

Крім того, відповідна постановка питання дозволяє відзначити очевидний зв'язок процесу стратифікації сучасного українського суспільства з завданнями розбудови міцної і сучасної моделі організації демократичного ладу в нашій країні.

В результаті дослідження вдалося виявити певне число чинників, які породженні процесом стратифікації та здатні суттєвим чином ускладнювати розбудову демократичної політичної системи сучасного українського суспільства. Серед значного числа різноманітних чинників, які, так чи інакше, здатні пригальмовувати розвиток демократичних засад в даній статті серед них вдалося виокремити найбільш значущі, які пов'язані з подоланням майнової диференціації та наявністю ідейно-ціннісних відмінностей, які склалися історично.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисюк С. Л. (2004). Динамізм соціальної структури суспільства та соціальна стратифікація. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. С. 13–16.
2. Бусора О. (2017). Поняття та сутність демократії. *Новітні кримінально-правові дослідження*. С. 271–275.
3. Волобуєв В. В. (2024). Вплив політичної стратифікації на демократичні процеси в Україні. *Актуальні проблеми політики*. С. 10–18.
4. Головаха Є. (2016). Українське суспільство: шляхи трансформації. *Український соціологічний журнал*. С. 26–30.
5. Дембіцький, С. (2023). Особливості громадської думки та її вивчення в Україні під час війни. *Українське суспільство в умовах війни: 2023 рік*. С. 15–44.
6. Демократія в Україні у 2025: три ключові тези з інтерв'ю Олексія Орловського *Демократія в Укра-*

їні у 2025: три ключові тези з інтерв'ю Олексія/ Міжнародний фонд Відродження Retrived from: <https://www.irf.ua/demokratiya-v-ukrayini-u-2025-try-klyuchovi-tezy-z-intervyu-oleksiya-orlovskogo/>

7. Кіндратець О. (2005). Розмежування українського суспільства в процесі демократизації. *Політичний менеджмент*. С. 32–41.

8. Коваліско Н., Савчинський Р. (2007). *Сучасне українське суспільство: стратифікаційний вимір регіону*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.

9. Кузьмук О. (2018). Соціальна стратифікація суспільства: теоретична та емпірична інтерпретація поняття. *Соціологічні студії*. С. 27–31.

10. Куценко О. (2022). Чекаю на появу нового класу інформаційно-цифрової епохи. *Круглий стіл "Українське суспільство після перемоги"*. Інститут соціології НАН України. Retrived from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3527305-ak-vijnazminue-ukrainske-suspilstvo.html>.

11. Лаас Н. (2008). Соціальна стратифікація радянського суспільства: концептуальні пошуки в англomовній історіографії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. В *Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика*. С. 104–117.

12. Лібанова Е. М. (2003). Соціальна стратифікація українського суспільства: спроба статистичного визначення та вимірювання. *Український соціум*. С. 146–164.

13. Матвійчук Т. (2004). Соціальна стратифікація сучасного українського суспільства. *Соціологія: виклики світу, що глобалізується*. Харків : Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, С. 32–33.

14. Остапенко О. (2019). Принципи політичного й ідеологічного плюралізму: проблеми реалізації в Україні. *Юридичний вісник*. С. 72–80.

15. Проблеми становлення середнього класу як основи розвитку громадянського суспільства в Україні". Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Retrived from: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/problemi-stanovlennya-serednogo-klasu-yak-osnovi-rozvitku>

16. Рахманов, О. (2022). Феномен олігархізації політичної влади в Україні: від піднесення до занепаду. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. С. 30–45.

17. Симончук О. (2024). Соціальна структура українського суспільства під впливом повномасштабної війни: концептуальні та емпіричні пошуки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. С. 26–62.

18. Симончук, О. (2023). Соціальна нерівність в оцінках українців до і під час війни. В Є. Головаха (ред.), С. Макеєв (ред.), *Українське суспільство в умовах війни: 2023 рік*. С. 120–150.

19. Суспільно-політичні орієнтації громадян України. (2023). Соціологічне опитування Центру Разумкова. Retrived from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-slidzhennia/suspilnopolitychni-orientatsii-gromadian-ukrainy-traven-2023r>

20. Шиян О., Філіпенко Л., Самчук Л. (2023). Політична стратифікація українського суспільства. *Грані*. С. 12–17.

REFERENCES:

1. Borysiuk S. L. (2004). Dynamizm sotsialnoi struktury suspilstva ta sotsialna stratyfikatsiia. Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. 13–16 [in Ukrainian]
2. Busora O. (2017). Poniattia ta sutnist demokratii. Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia. 271–275. [in Ukrainian]
3. Volobuev V. V. (2024). Vplyv politychnoi stratyfikatsii na demokratychni protsesy v Ukraini. Aktualni problemy polityky. 10–18. [in Ukrainian]
4. Holovakha Ye. (2016). Ukrainske suspilstvo: shliakhy transformatsii. Ukrainskyi sotsiologichnyi zhurnal. 26–30. [in Ukrainian]
5. Dembitskyi, S. (2023). Osoblyvosti hromadskoi dumky ta yii vyvchennia v Ukraini pid chas viiny. Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny: 2023 rik. 15–44. [in Ukrainian]
6. Demokratsiia v Ukraini u 2025: try kliuchovi tezy z interv'iu Oleksii Orlovskoho Demokratsiia v Ukraini u 2025: try kliuchovi tezy z interv'iu Oleksii/ Mizhnarodnyi fond Vidrozhennia Retrived from: <https://www.irf.ua/demokratiya-v-ukrayini-u-2025-try-klyuchovi-tezy-z-interv'iu-oleksiya-orlovskogo/> [in Ukrainian]
7. Kindratets O. (2005). Rozmezhuvannia ukrainskoho suspilstva v protsesi demokratyzatsii. Politychni menedzhment. 32–41. [in Ukrainian]
8. Kovalisko N., Savchynskyi R. (2007). Suchasne ukrainske suspilstvo: stratyfikatsiyni vymiry rehionu. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]
9. Kuzmuk O. (2018). Sotsialna stratyfikatsiia suspilstva: teoretychna ta empirychna interpretatsiia poniattia. Sotsiologichni studii. 27–31. [in Ukrainian]
10. Kutsenko O. (2022). Chekaiu na poiavu novoho klasu informatsiino-tyfrovoi epokhy. Kruhlyi stil "Ukrainske suspilstvo pislia peremohy". Instytut sotsiologii NAN Ukrainy. Retrived from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3527305-ak-vijna-zminue-ukrainske-suspilstvo.html>. [in Ukrainian]
11. Laas, N. (2008). Sotsialna stratyfikatsiia radianskoho suspilstva: kontseptualni poshuky v anhlomovni istoriohrafii druhoi polovyny KhKh – pochatku KhKhI st. V Ukraina KhKh st.: Kultura, ideolohiia, polityka. 104–117. [in Ukrainian]
12. Libanova E. M. (2003). Sotsialna stratyfikatsiia ukrainskoho suspilstva: sprobha statystychnoho vyznachennia ta vymiriuvannia. Ukrainskyi sotsium. 146–164. [in Ukrainian]
13. Matviichuk T. (2004). Sotsialna stratyfikatsiia suchasnoho ukrainskoho suspilstva. Sotsiologhiia: vyklyky svitu, shcho hlobalizuietsia. Kharkiv : Vydavnychiy tsentr Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina, 32–33. [in Ukrainian]
14. Ostapenko O. (2019). Pryntsypy politychnoho y ideolohichnoho pliuralizmu: problemy realizatsii v Ukraini. Yurydychni visnyk. 72–80. [in Ukrainian]
15. Problemy stanovlennia serednoho klasu yak osnovy rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini". Analychna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Retrived from: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/problemi-stanovlennia-serednogo-klasu-yak-osnovi-rozvytku>. [in Ukrainian]
16. Rakhmanov, O. (2022). Fenomen oliharkhizatsii politychnoi vlady v Ukraini: vid pidnesennia do zaneпадu. Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh. 30–45. [in Ukrainian]
17. Symonchuk O. (2024). Sotsialna struktura ukrainskoho suspilstva pid vplyvom povnomasshtabnoi viiny: kontseptualni ta empirychni poshuky. Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh. 26–62. [in Ukrainian]
18. Symonchuk, O. (2023). Sotsialna nerivnist v otsinkakh ukraintsev do i pid chas viiny. V Ye. Holovakha (red.), S. Makeiev (red.), Ukrainske suspilstvo v umovakh viiny: 2023 rik. 120–150. [in Ukrainian]
19. Suspilno-politychni oriiientatsii hromadian Ukrainy. (2023). Sotsiologichne opytuvannia Tsentru Razumkova. Retrived from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-slidzhennia/suspilnopolitychni-oriiientatsii-gromadian-ukrainy-traven-2023r> [in Ukrainian]
20. Shyian O., Filipenko L., Samchuk L. (2023). Politychna stratyfikatsiia ukrainskoho suspilstva. Hrani. 12–17. [in Ukrainian]

Social stratification of contemporary Ukrainian society and the challenges of building its democratic foundations

Ivanov Mykola Semenovich

Ph.D in Political Sciences, Professor,
Professor at the Department of Sociology
and Political Science
Petro Mohyla Black Sea
National University
68 Desantnykiv str., 10, Mykolaiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2742-7288

A number of issues related to the strengthening and dissemination of democratic values in modern Ukrainian society continue to face significant challenges that considerably hinder this process. This circumstance highlights the high relevance of the scientific understanding of the democratization process in modern Ukraine. The goal of this article is to investigate the impact of the ongoing stratification processes in Ukrainian society on the development of democratic foundations within key political institutions and to identify ways to optimize these processes. An important objective of this study is to determine the most effective tools for overcoming the existing challenges to strengthening the foundations of democracy under current conditions. The set goal determined the use of several scientific research methods. In particular, the institutional method and methods of analysis and synthesis were applied when examining the practices of state institutions engaged in developing democratic foundations in Ukraine. The functional method was used when working with legal documents that regulate the functioning of the most important political institutions in modern Ukrainian society. The analysis above demonstrates the high degree of relevance of studying the processes involved in building a democratic political system in today's

Ukraine. Currently, there are numerous tasks related to the continuous democratic development, the implementation of which is complicated by a number of factors that may impede the country's progress toward strengthening and improving democratic principles. Given the current state of understanding of the concept of democracy, this study attempts to highlight the necessity of finding a universally accepted interpretation of the democracy phenomenon itself. Moreover, this statement of the issue allows us to note the evident connection between the stratification process of modern Ukrainian society and the tasks of building a strong and modern model of democratic governance in our country. As a result of the study, it was possible to identify a number of factors generated by the stratification process that can significantly complicate the building of a democratic political system in modern Ukrainian society. Among the various factors that can, to some extent, slow down the development of democratic principles, the most significant ones identified in this article are those related to overcoming property differentiation and addressing the ideological and value-based differences that have historically developed.

Key words: *democracy, social stratification, political system, civil society, property differentiation, political values, political elite, middle class.*